

ÄR MILJÖ EN FRÅGA OM VÄNSTER OCH HÖGER I DEN SVENSKA OPINIONEN?

NIKLAS HARRING

Flera vetenskapliga studier och rapporter visar att den amerikanska opinionen har kommit att bli alltmer polariserad i miljöfrågan (Dunlap & McCright 2008; Dunlap, Xiao, & McCright 2001; Krosnick, Holbrook, & Visser 2000; McCright 2011; Smith & Leiserowitz 2012). De som anser sig stå till vänster i amerikansk politik eller identifierar sig som demokrater är mer oroad för klimatfrågan i synnerhet och miljöförstöring i allmänhet, medan de som anser sig stå till höger eller identifierar sig som republikaner är mer benägna att ifrågasätta klimatforskningens slutsatser och mindre benägna att stödja förslag om mer omfattande miljöskydd.

Den växande polariseringen har väckt ett särskilt intresse eftersom miljöfrågan historiskt har varit en fråga där de två stora amerikanska partierna har kunnat samarbeta. Som exempel kan lyftas hur den republikanske presidenten Richard Nixon införde omfattande miljölagstiftning under en period när kongressmajoriteten tillhörde demokraterna (Dunlap & McCright 2008). Nu däremot, står företrädare för de stora amerikanska politiska partierna långt ifrån varandra i exempelvis åsikter om klimatförändringar.

Partipolariseringen i miljöfrågorna har också fått ett genomslag i opinionen (Krosnick, Holbrook, & Visser 2000), där skillnader utifrån ideologi och partipreferens har ökat över tid (Dunlap & McCright 2008; McCright & Dunlap 2011). Det är inte heller enbart ett specifikt amerikanskt fenomen. Det finns indikationer från andra länder, såsom Australien och Storbritannien, att miljöopinionen på ett liknande sätt är polariserad utifrån ideologi och partipreferens (Tranter 2011, Clements 2012). Det finns dock andra studier där ett stort antal länder ingår och som drar slutsatsen att de som definierar sig själva som höger eller konservativa inte alltid är mindre oroad för miljöförstöring (Nawrotzki, 2012). Men hur formerar sig egentligen den svenska opinionen i miljöfrågan? Kan vänster-höger-dimensionen förklara miljöopinionen i Sverige?

USA och Sverige skiljer sig åt på många olika sätt. En viktig skillnad är valsystemen, där det amerikanska majoritetsvals systemet har fått som konsekvens att det är två stora partier som helt dominerar politiken i USA medan det svenska proportionella systemet öppnar upp för en palett av partier på den politiska skalan. Bland annat har vi i Miljöpartiet ett parti i Riksdagen som länge har haft en uttalad ambition att lyfta fram en grön dimension (som en konflikt mellan tillväxthänsyn och miljöhänsyn) i politiken vid sidan av vänster-höger-dimensionen. Det finns också andra partier som vill överta sakfrågeägarskapet i miljöfrågan. Centerpartiet

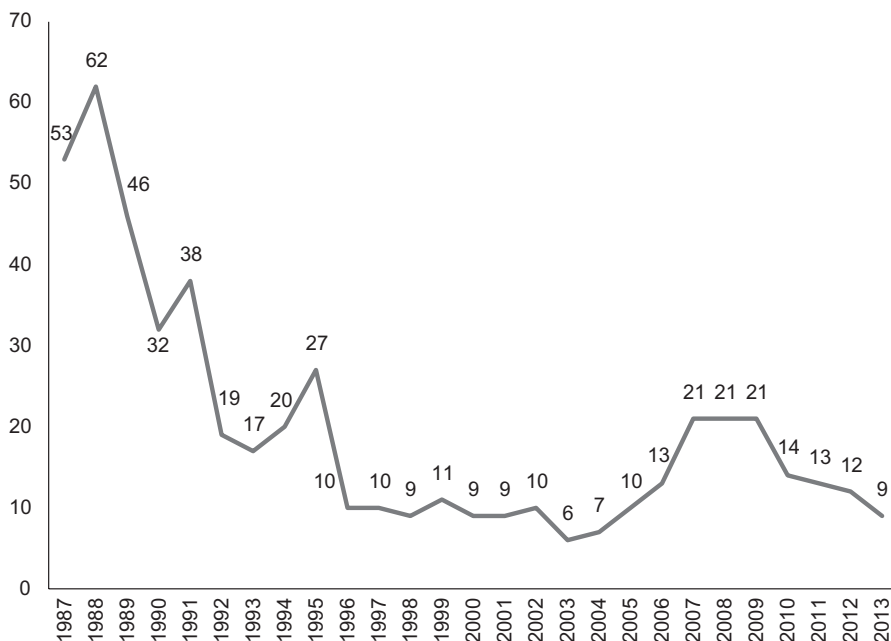
har länge haft en uttalad ambition om att vara ett borgerligt miljöparti och gick exempelvis år 2010 till val under parollen ”Alliansens gröna röst” och partiledaren Jonas Sjöstedt och andra vänsterpartister har beskrivit sitt parti som ”Det nya klimatpartiet” (Sjöstedt, Andersson & Holm, 2012). Det är partier som befinner sig ganska långt ifrån varandra utifrån vänster-höger-dimensionen.

Om det finns en grön dimension i svensk opinion vid sidan av vänster-höger-dimensionen har studerats grundligt av Martin Bennulf (1994) och Henrik Oscarsson (1998) på 1990-talet. De kunde då visa att vänster-höger-dimensionen i slutet av 1980-talet och fram till mitten av 1990-talet tydligt kunde förklara miljöåsikter bland den svenska befolkningen (Bennulf 1994; Oscarsson 1998). Står sig fortfarande dessa resultat?

Den svenska miljöopinionen över tid

Prioriteringen av miljöfrågan som viktigt samhällsproblem har varierat mycket över tid i den svenska opinionen.

Figur 1 Miljöfrågans prioritering i den svenska opinionen över tid (procent)

Kommentar: Frågan lyder: ”Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag? Ange högst tre frågor/samhällsproblem.” Figuren visar andelen bland de svarande som anger miljö som ett av de viktigaste samhällsproblemen (Se Bergström och Oscarsson i denna volym). **Källa:** SOM-undersökningarna 1987-2013.

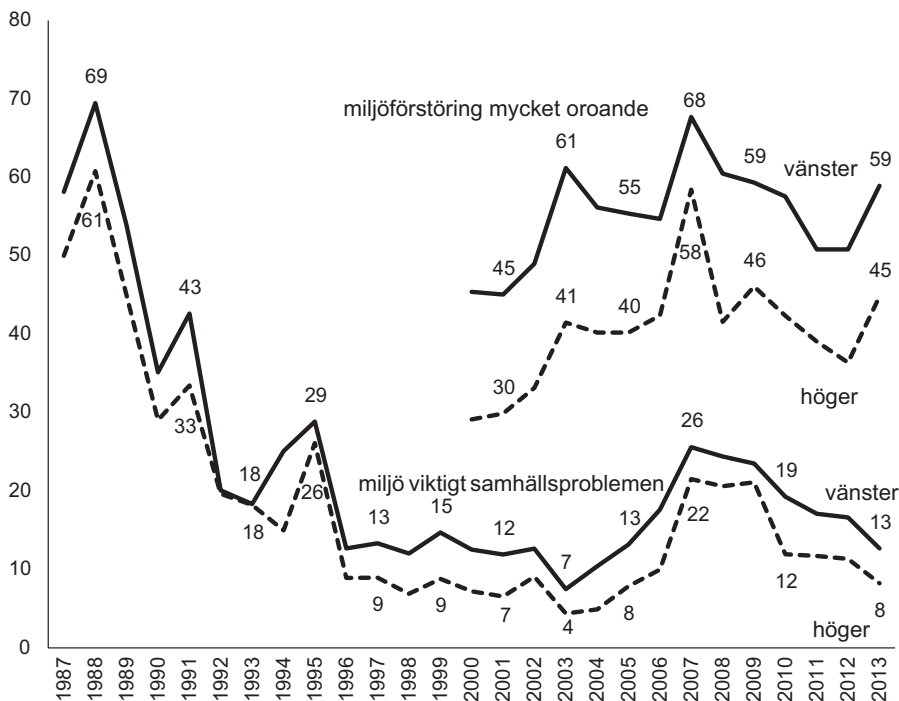
År 1988 var det hela 62 procent som ansåg att miljöfrågan var ett av de viktigaste samhällsproblemen. Detta sammanfaller i tiden med Tjernobylyolyckan 1986, den så kallade Söldöden och Miljöpartiets intåg i Riksdagen 1988. Därefter sjunker intresset för miljön och når sin bottennotering 2003 då bara 6 procent av den svenska befolkningen nämnde miljön som ett av de viktigaste problemen. Det sker dock en uppgång och 2007 når det 21 procent. Den här uppgången sammanfaller i tiden med en ökad medierapportering i samband med att den så kallade Sternrapporten (Stern, 2006) presenteras och filmen *En obekväms sanning*¹ lanseras. Medierapporteringen når sedan en topp i samband med FN:s klimatkonferens i Köpenhamn 2009 (Harring, Martinsson, & Rönnerstrand 2011) och under 2008 och 2009 ligger opinionen stabilt kvar på 21 procent. Efter det har dock andelen återigen gått tillbaka och år 2013 var det enbart 9 procent som nämnde miljö som ett av de viktigaste samhällsproblemen.

Om vi studerar samma fråga och samma tidsperiod men gör en uppdelning i vänster och höger², så ser vi i figur 2 ("miljö viktigt samhällsproblem") att de som själva placerar sig till vänster på den politiska skalan i högre grad prioriterar miljön som ett viktigt samhällsproblem, men kurvorna följer varandra tydligt över tid. Värt att notera är dock att för år 1992 och 1993 så hamnar de båda grupperna på samma nivå 20 respektive 18 procent och för ytterligare tre år – 1990, 1995 och 2009 – är skillnaderna mellan vänster och höger icke signifikanta.

Den typen av frågeställning som ligger bakom procentsiffrorna, alltså en öppen fråga om "vilket/vilka anser du vara de viktigaste samhällsproblemen" används ofta för att studera vilka frågor som har en framskjuten position i människors medvetande. Detta kan påverkas av en rad olika saker, viktiga händelser (i miljöfrågans fall exempelvis miljökatastrofer), vad media rapporterar om, ekonomiska konjunkturer, vad opinionsbildare vill att allmänheten ska tänka på, etcetera. Att medborgare som definierar sig som vänster eller höger då tänker på samma saker är inte förvånande. Det är om de aktuella frågorna som den politiska striden står.

Dagordningsfrågan ger en bild av svenska folkets inställning till miljöproblem. Det finns ytterligare en fråga som har ställts i SOM-undersökningarna och som öppnar för en jämförelse över tid. Den fokuserar mer tydligt på i vilken utsträckning svenskarna är oroade för miljöförstöringar. Där kan de ange om de upplever miljöförstöringen som "mycket oroande", "ganska oroande", "inte särskilt oroande" eller "inte alls oroande". I figur 2 visas andelen bland de som antingen definierar sig som vänster eller höger och som upplever miljöförstöringen som "mycket oroande". Här är procentsiffrorna betydligt högre än i fallet med den öppna frågan, vilket inte är förvånande då själva frågeställningen sätter ett fokus på miljön. Mönstret är dock liknande. Svenskar som anser sig stå till vänster är konstant över tid mer benägna att ange att de är mycket oroade för miljöförstöring men kurvorna följer också varandra ganska väl.

Figur 2 Den svenska miljöopinionen över tid fördelat på vänster och höger (procent)

Kommentar: För "miljö viktigt samhällsproblem" så används frågan: "Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag? Ange högst tre frågor/samhällsproblem." Figuren visar andelen bland de som antingen definierar sig som vänster ("klart till vänster" och "något till vänster") eller höger ("klart till höger" eller "något till höger"). För "miljöförstöring mycket oroande" så används frågan: "Om du ser till läget i dag, hur oroande upplever du själv följande inför framtiden? – Miljöförstörelsen." med svarsalternativen: "Mycket oroande", "Ganska oroande", "Inte särskilt oroande", "Inte alls oroande". Figuren visar andelen bland de som antingen definierar sig som vänster ("klart till vänster" och "något till vänster") eller höger ("klart till höger" eller "något till höger") och som upplever miljöförstörelsen som "mycket oroande".

Källa: SOM-undersökningarna 1987-2013.

Miljöintresse, miljöoro och miljöåsiikt i den svenska opinionen

Det finns olika dimensioner i miljöopinionen. Det går exempelvis att göra en uppdelning utifrån *intresse* för miljöfrågan, *oro* för miljöförstörelsen och *åsikter* om olika miljöpolitiska förslag. I SOM-undersökningen för 2013 förekom tre frågor som kan sägas fånga åsiikt om miljöfrågor. De tre indikatorerna är om man bör "Satsa mer på ett miljövänligt samhälle", "Höja koldioxidskatten på bensin" och hur viktigt man anser det vara att det i Sverige satsas på miljöforskning på

världsbästa-nivå. Dessa tre frågor fångar olika saker. Den första frågan är allmänt hållen medan de två andra är specifika. För att testa om vänster-höger-dimensionen och partipreferens påverkar åsikter om miljöpolitiska förslag används en rad olika multivariata regressionsmodeller. De andra variablerna som inkluderats i modellen är inkomst, utbildning, kön och bostadsort. Alla dessa variabler har tidigare lyfts fram som viktiga för att förklara miljöattityder. Högre inkomster gör det lättare för människor att betala det eventuella pris som en förbättrad miljö innebär, exempelvis i form av en höjd koldioxidskatt. Utbildning har ansetts förändra vilka värden människor prioriterar men också hjälpa dem att förstå komplexa miljöfrågor, såsom exempelvis klimatfrågan. Kvinnor har ansetts socialiseras till att bli mer omhändertagande och då också omhändertagande av miljön. Bostadsort är också inkluderat, eftersom de som bor på landet ofta är mer beroende av bil i sin vardag än vad de som bor i storstäder är, vilket påverkar attityder till exempelvis högre koldioxidskatt (Jones & Dunlap 1992, Van Liee & Dunlap 1980). Resultaten från de regressionsanalyser som presenteras i tabell 1 visar att de som står till vänster, särskilt om de står *klart till vänster*, är mer positiva till att alla dessa miljöpolitiska förslag. När partipreferens förs in i modellen så minskar effekterna av vänster-höger-position, vilket är förväntat då ideologisk position påverkar partipreferens. I modellen är referenskategorierna de som tycker bäst om Socialdemokraterna bland svenska partier.

Resultaten visar att miljöpartisympatisörer och vänsterpartisympatisörer tenderar att vara mer positiva till dessa förslag, men även att de som sympatiserar med Centerpartiet är mer positiva till att satsa på ett mer miljövänligt samhälle. Detta samtidigt som Sverigedemokraternas sympatisörer är de som är mest negativa till de miljöpolitiska förslagen. För övrigt ser vi inga signifikanta skillnader förutom att de som har Moderaterna som främsta partipreferens tycks vara mer negativa till att Sverige ska satsa på att få en miljöforskning på världsbästa-nivå.

När det kommer till intresse och oro, så visar analyserna på liknande resultat. Intresse för miljöfrågor och oro för miljöförstöring ökar desto längre svenskar står till vänster på den politiska skalan. Det är också sympatisörer till Miljöpartiet och Vänsterpartiet som har störst intresse och är mest oroade, medan det omvända gäller för Sverigedemokraternas sympatisörer. Utifrån dessa resultat går det att konstatera att det finns en effekt av vänster-höger-positionering och partipreferens för svenskarnas miljöattityder år 2013.

Studerar vi de andra variablerna i analyserna, så finns det en tydlig effekt av kön. Kvinnor är mer positiva till de olika miljöförslagen och mer oroade för miljöförstöring än vad män är. Det finns dock ingen signifikant skillnad mellan könen vad gäller intresse för miljöfrågor. Vad gäller ålder så pekar resultaten i lite olika riktning. Yngre är mer positiva till att satsa på ett mer miljövänligt samhälle och att höja koldioxidskatten än äldre, medan äldre är mer oroade för miljöförstöring. De med hög utbildningsnivå är mer intresserade av miljöfrågor än de med lägre utbildningsnivå och de är också mer positiva till förslagen att satsa på ett miljö-

Tabell 1 Svenskarnas åsikter om miljöpolitiska förslag, intresse för miljöfrågor och oro för miljöförstöring. Resultat från regressionsanalyser (ostandardiserade regressionskoefficienter)

	Satsa på ett mer miljövänligt samhälle 1-5	Satsa på ett mer miljövänligt samhälle 1-5	Höja koldioxid-skatten på bensin 1-5	Höja koldioxid-skatten på bensin 1-5	Miljö-forskning på världs-bästanivå 0-10	Miljö-forskning på världs-bästanivå 0-10	Intresse för miljö-frågor 1-4	Intresse för miljö-frågor 1-4	Oro för miljö-förstöring 1-4	Oro för miljö-förstöring 1-4
Vänster-höger-placering¹										
klart till vänster	0,37 ***	0,29 ***	0,35 ***	0,15	0,13 *	0,02	1,37 ***	0,75 **	0,24 ***	0,23 ***
något till vänster	0,20 ***	0,12 ***	0,26 ***	0,09	0,05	-0,05	0,92 ***	0,37	0,10 *	0,06
något till höger	0,00	0,04	-0,07	-0,01	-0,10 *	-0,02	0,24	0,52 **	-0,03	-0,04
klart till höger	-0,21 ***	-0,13 **	-0,55 ***	-0,42 ***	-0,04	0,07	-0,29	0,11	-0,17 **	-0,16 *
Alder²										
16-29	0,09 **	0,08 *	0,19 **	0,20 **	-0,05	-0,06	-0,40	-0,43 *	-0,09	-0,08
50-64	-0,03	-0,03	-0,05	-0,05	-0,02	-0,02	0,31	0,33 *	0,13 **	0,12 **
65-85	-0,09 **	-0,09 **	0,01	0,02	-0,11 *	-0,10	0,69 ***	0,79 ***	0,11 *	0,11 *
Utbildningsnivå³										
Låg utbildning	-0,08 *	-0,03	-0,23 **	-0,15 *	-0,03	-0,03	-0,89 ***	-0,80 ***	-0,10	-0,07
Medellåg utbildning	-0,07 *	-0,04	-0,12 *	-0,07	0,05	0,07	-0,54 **	-0,41 *	-0,03	-0,02
Hög utbildning	0,11 ***	0,08 **	0,26 ***	0,21 ***	0,04	0,02	0,58 **	0,45 *	0,05	0,04
Inkomstnivå⁴										
Låg inkomst	0,02	0,01	0,05	0,04	0,00	-0,01	0,01	-0,02	0,00	-0,01
Hög inkomst	0,04	0,02	0,18 **	0,16 **	0,03	0,04	-0,05	0,02	0,04	0,03
Kön (kvinna)	0,21 ***	0,19 ***	0,27 ***	0,22 ***	0,13 ***	0,11 **	0,06	-0,01	0,18 ***	0,16 ***
Bostadsort⁵										
Landsbygd	-0,08 **	-0,09 **	-0,28 ***	-0,25 ***	0,02	0,03	0,06	0,12	-0,02	-0,03
Mindre tätort	-0,12 ***	-0,13 ***	-0,29 ***	-0,29 ***	-0,04	-0,03	0,01	0,03	-0,12 **	-0,12 **
Storstad	0,03	0,01	0,27 ***	0,22 ***	-0,01	-0,03	0,30	0,17	-0,02	-0,04
Partipreferens⁶										
Vänsterpartiet		0,20 ***		0,49 ***		0,17 *		1,26 ***		0,03
Centerpartiet		0,15 *		0,09		-0,06		0,33		0,15
Folkpartiet		0,01		0,03		-0,06		-0,52		-0,04
Moderaterna		-0,05		-0,06		-0,17 *		-0,43		0,03
Kristdemokraterna		-0,02		0,05		0,01		-0,29		0,07
Miljöpartiet		0,43 ***		0,79 ***		0,24 ***		1,76 ***		0,32 ***
Sverigedemokraterna		-0,29 ***		-0,56 ***		-0,14		-1,13 ***		-0,14 *
Annat parti		-0,16 **		-0,12		-0,13		-0,45		-0,19
Konstant	4,13 ***	4,14 ***	2,59 ***	2,58 ***	3,56 ***	3,60 ***	5,45 ***	5,50 ***	3,20 ***	3,20 ***
Antal svarande	6 010	6 010	2 984	2 984	1 476	1 476	1 484	1 484	1 492	1 492

Kommentar: Både *Satsa på ett mer miljövänligt samhälle* och *Höja koldioxidskatten på bensin* är baserat på en fråga om dessa är ett bra politiskt förslag. Där respondenterna kan svara utifrån fem olika alternativ från *Mycket bra förslag* till *Mycket dåligt förslag*. *Intresse för miljöförstöringen* är baserat på en fråga där respondenterna får ange hur intresserade de är av miljöfrågor på en skala mellan 0 (inte alls intresserad) till 10 (mycket intresserad). *Oro för miljöförstöringen* baseras på tre frågor som berör miljö i ett frågebatteri med en lång rad frågor (Om du ser till läget i dag, hur oroande upplever du själv följande inför framtiden?): "miljöförstöring", "förändringar i jordens klimat" och "försämrade havsmiljö". Respondenter får fyra olika alternativ "mycket oroande", "ganska oroande", "inte särskilt oroande" och "inte alls oroande" utifrån dessa har sedan ett index skapats för att mäta miljöoro. 1: referenskategori "varken vänster eller höger", 2: referenskategori "30-49", 3: referenskategori "medelhög utbildning", 4: referenskategori: medelinkomst, 5: referenskategori "större tätort, 6: Frågan lyder: "Vilket parti tycker du bäst om idag?" referenskategori: "socialdemokraterna". * p<0,05, ** p<0,01, *** p<0,001

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

vänligt samhälle och att höja koldioxidskatten. Som förväntat är de som bor på landsbygden eller på mindre orter mer negativa till en höjd koldioxidskatt än de som bor i större städer medan de med högre inkomster är mer positiva till en höjd koldioxidskatt än de med lägre inkomster.

Miljöpolitisk förändring och vänster och höger i svensk miljöopinion

Avstamp för det här kapitlet togs i det amerikanska fallet där debatten om miljö i allmänhet och klimatfrågan i synnerhet är politiserad. En del republikanska företrädare är starkt skeptiska till de vetenskapliga beläggen för en mänsklig påverkan på jordens klimat. Den typen av uppfattningar är ovanliga i den svenska debatten. Det råder nu mer eller mindre konsensus om att den mänskligt genererade klimatförändringen är bekymmersam (även om man kan ha olika åsikter om *hur* bekymmersam eller *vad* man ska göra för att förhindra den eller begränsa dess verkningar). Det finns dock andra miljörelaterade sakfrågor där den svenska debatten under stundom har varit infekterad, såsom rovdjurspolitiken eller frågan om kärnkraften. Bakgrunden till polariseringen i exempelvis vargfrågan går dock inte främst att finna i vänster-höger-dimensionen utan konflikten förstås exempelvis bättre utifrån skiljelinjen stad-land (Berg och Solevid 2011), och i kärnkraftsfrågan har det till och med talats om en helt egen dimension i den svenska opinionen. Kärnkraftsdimensionens betydelse har dock minskat över tid. Sören Holmbergs studier visar att åsikter om kärnkraftens vara eller inte vara, nu till skillnad från tidigare, tydligt bestäms av vänster-höger-dimensionen i den svenska opinionen. Svenskar som placerar sig själva till vänster är mer benägna att vilja avskaffa kärnkraften än de som placerar sig själva till höger (Holmberg, 2010).

Det finns tydligt andra dimensioner i politiken bortom vänster-höger-dimensionen och dess betydelse varierar över tid (Oscarsson 1998). I synnerhet Miljöpartiet har ofta värjt sig mot att klassificeras utefter vänster-höger-dimensionen. Istället har partiet försökt lyfta fram en grön dimension. Martin Bennulfs avhandling från 1994 intresserar sig just för denna dimension och vilken betydelse den har (Bennulf 1994). Bennulf konstaterar att trots att en grön dimension allt oftare uppmärksammades på 1980-talet, så var den svår att fånga i den svenska opinionen. Däremot var skiljelinjen vänster-höger viktig för att förklara miljöåsikter. Resultaten i det här kapitlet visar att vänster-höger-dimensionen fortfarande bidrar till att förklara svenskarnas attityder i miljöfrågor.

Det ska också ses i ljuset av de förändringar av miljöfrågan som vi har sett de senaste 20 åren. Förvisso var det redan efter FN:s stora miljökonferens i Rio år 1992 som begreppet hållbar utveckling fick sitt stora genomslag och klimatkonventionen antogs, men klimatfrågans politiska vikt och sprängkraft har allt mer kommit att uppmärksammas under dessa 20 år. Samtidigt har begrepp och processer, som förvisso lyfter fram miljöskydd men samtidigt tonar ner konflikten med ekonomisk tillväxt, såsom hållbar utveckling och ekologisk modernisering, blivit etablerade.

I viss mån har det också påverkat svenskarna. Exempelvis tycks motsättningen mellan att prioritera miljön och att prioritera ekonomiska frågor inte längre vara lika starkt i den svenska opinionen. Därmed är ekonomiska konjunkturen en allt sämre förklaring till miljöfrågans upp och nedgång i opinionen (Harring, Jagers, & Martinsson, 2011).

Noter

- ¹ I original: *An Inconvenient Truth*. Filmen följer, och är en del av, den tidigare amerikanske vice presidenten Al Gores upplysningskampanj om klimatförändringens konsekvenser.
- ² För att fånga ideologi så används en fråga där man ber människor att placera sig själva på en skala från vänster till höger, där de kan ange ”klart till vänster”, ”något till vänster”, ”varken till vänster eller höger”, ”något till höger”, ”klart till höger”.

Referenser

- Bennulf, Martin. 1994. *Miljöopinionen i Sverige*. Lund: Dialogos.
- Berg, Linda & Maria Solevid. 2011. Fortsatt polarisering i vargfrågan. I *Lycksalighetens ö*, red. Sören Holmberg, Lennart Weibull & Henrik Oscarsson. Göteborg: SOM-institutet: Göteborgs universitet.
- Clements, Ben. 2012. The Sociological and Attitudinal Bases of Environmentally-Related Beliefs and Behaviour in Britain, *Environmental Politics*, 21, 901-21.
- Dunlap, Riley E., Chenyang Xiao, & Aaron M. McCright. 2001. Politics and Environment in America: Partisan and Ideological Cleavages in Public Support for Environmentalism. *Environmental Politics* 10 (4): 23-48.
- Dunlap, Riley E., & Aaron M. McCright. 2008. A Widening Gap: Republican and Democratic Views on Climate Change. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development* 50 (5): 26-35.
- Harring, Niklas, Sverker C. Jagers, & Johan Martinsson. 2011. Explaining Ups and Downs in the Public's Environmental Concern in Sweden: The Effects of Ecological Modernization, the Economy, and the Media, *Organization & Environment*, 24 (2011), 388-403.
- Harring, Niklas, Johan Martinsson, & Björn Rönnerstrand. 2011. Vart tog klimatet vägen? i Sören Holmberg, Lennart Weibull & Henrik Oscarsson (red) *Lycksalighetens ö* Göteborg: SOM-institutet: Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören. 2010 Stiltje på kärnkraftsfronten i Sören Holmberg & Lennart Weibull (red) *Nordiskt ljus*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet
- Jones, Robert Emmet, & Riley E. Dunlap. 1992. The Social Bases of Environmental Concern: Have They Changed Over Time? *Rural Sociology* 57 (1): 28-47.

- Krosnick, Jon A., Allyson L. Holbrook, & Penny S. Visser. 2000. The impact of the fall 1997 debate about global warming on American public opinion. *Public Understanding of Science* 9 (3): 239-260.
- McCright, Aaron M., & Riley E. Dunlap. 2011. The Politicization of Climate Change and Polarization in the American Public's Views of Global Warming 2001–2010. *Sociological Quarterly* 52 (2): 155-194.
- McCright, Aaron M. 2011. Political orientation moderates Americans' beliefs and concern about climate change. *Climatic Change* 104 (2): 243-253.
- Nawrotzki, Raphael J. The Politics of Environmental Concern: A Cross-National Analysis, *Organization & Environment*, 25 (2012), 286-307. Smith, Nicholas, & Anthony Leiserowitz. 2012. The Rise of Global Warming Skepticism: Exploring Affective Image Associations in the United States Over Time. *Risk Analysis* 32 (6): 1021-1032.
- Sjöstedt, Jonas, Ulla Andersson & Jens Holm (2012, 27 februari) Så vill vi göra Sverige till en klimatpolitisk föregångare. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2014-05-19 <http://www.dn.se/debatt/sa-vill-vi-gora-sverige-till-en-klimatpolitisk-foregangare/>
- Stern, Nicholas. 2006. The Economics of Climate Change. The Stern Review. Cambridge, Cambridge University Press.
- Tranter, Bruce. 2011. Political divisions over climate change and environmental issues in Australia. *Environmental Politics* 20 (1): 78-96.
- Van Liere, Kent D., & Riley E. Dunlap. 1980. The Social Bases of Environmental Concern: A Review of Hypotheses, Explanations and Empirical Evidence. *The Public Opinion Quarterly* 44 (2): 181-197.

